

MUSTAQILLIK DAVRIDA TOSHKENT ZIYORATGOHLARINING TARIXIY-MADANIY MEROS SIFATIDA QAYTA TIKLANISHI VA RIVOJLANISHI

Usupjonov Boburjon

O‘zbekiston Milliy universiteti magistranti

Annotatsiya. *Mazkur maqolada mustaqillik davrida Toshkent ziyoratgohlarining tarixiy-madaniy meros sifatida qayta tiklanishi, saqlanish holati va rivojlanish jarayonlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi Toshkent shahridagi muqaddas qadamjolar va ziyorat maskanlarining mustaqillik yillaridagi tarixiy-madaniy ahamiyatini baholash, ularni asrash, restavratsiya qilish, obodonlashtirish hamda ziyorat turizmi tizimiga kiritish jarayonlarini o‘rganishdan iborat. Maqolada Hazrati Imom majmuasi, Shayx Zayniddin bobo, Zangi ota, Suzuk ota va boshqa ziyoratgohlarning me‘moriy tiklanishi, diniy-ma‘naviy hayotdagi o‘rni, ziyoratchilar madaniyati va turizm infratuzilmasiga ta‘siri yoritiladi. Shuningdek, madaniy merosni muhofaza qilishga oid davlat siyosati, normativ-huquqiy asoslar, restavratsiya mezonlari, tarixiy autentiklikni saqlash muammolari hamda xalqaro merosshunoslik yondashuvlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari mustaqillik davrida Toshkent ziyoratgohlarining milliy tarixiy xotira, diniy qadriyatlar, shahar madaniyati va ziyorat turizmining muhim tarkibiy qismiga aylanganini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *Toshkent ziyoratgohlari, tarixiy-madaniy meros, mustaqillik davri, restavratsiya, ziyorat turizmi, diniy meros, Hazrati Imom majmuasi, Zangi ota, Suzuk ota, madaniy qadriyatlar, me‘moriy obidalar, tarixiy xotira.*

Kirish

Mustaqillik davrida O‘zbekistonda tarixiy-madaniy merosni asrash, qayta tiklash va ilmiy o‘rganish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Xususan, Toshkent shahridagi ziyoratgohlar xalqning tarixiy xotirasi, diniy-ma‘naviy qadriyatlari va madaniy o‘zligini aks ettiruvchi muhim meros obyektlari sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur ziyorat maskanlari ko‘p asrlik shahar madaniyati, islomiy ma‘rifat, mahalla hayoti, hunarmandchilik an‘analari va ijtimoiy xotira bilan bevosita bog‘liqdir.

Toshkent qadimdan ilm-fan, savdo, hunarmandchilik, diniy ta‘lim va madaniy aloqalar markazlaridan biri bo‘lib kelgan. Shaharda joylashgan Hazrati Imom majmuasi, Shayx Zayniddin bobo, Zangi ota, Suzuk ota kabi ziyoratgohlar nafaqat diniy e‘tiqod maskani, balki tarixiy shaxslar xotirasi, me‘moriy an‘analar, mahalliy jamoa hayoti va shahar tarixining ko‘p qatlamli xotirasi bilan bog‘liq muhim obyektlardir. Bu maskanlar orqali Toshkentning o‘rta asrlardan bugungi kungacha davom etgan madaniy uzviyligi kuzatiladi.

Sovet davrida diniy obyektlarning ko‘plari o‘zining asl funksiyasidan ajratilgan, ayrimlari ombor, ishlab chiqarish yoki ma‘muriy bino sifatida ishlatilgan, ayrimlari esa qarovsiz holatda qolgan. Mustaqillikdan keyingi yillarda esa ularning tarixiy-madaniy mohiyati qayta anglandi. Ziyoratgohlar davlat, jamoatchilik va ilmiy doira e‘tiborida milliy merosning tarkibiy qismi sifatida talqin qilina boshladi. Natijada ularni restavratsiya qilish, muhofaza qilish, atrof-muhitini obodonlashtirish va ziyoratchilar uchun qulay infratuzilma yaratish jarayonlari bosqichma-bosqich rivojlandi.

Toshkent ziyoratgohlarining mustaqillik davridagi qayta tiklanishi faqat me‘moriy ta‘mirlash jarayoni emas. Bu jarayon bir vaqtning o‘zida tarixiy xotirani tiklash, diniy-ma‘naviy qadriyatlarni qayta baholash, shahar madaniy makonini yangilash va ziyorat turizmini rivojlantirish bilan bog‘liq. Shu sababli mazkur mavzuni faqat diniy obyektlar tarixi doirasida emas, balki madaniy meros siyosati, urbanistik transformatsiya, turizm iqtisodiyoti va ijtimoiy xotira nazariyalari bilan bog‘liq holda o‘rganish zarur.

Mazkur maqolaning dolzarbligi Toshkent ziyoratgohlarining mustaqillik yillarida tarixiy-madaniy meros sifatida qanday qayta tiklangani, ularning zamonaviy jamiyatdagi funksiyasi qanday o‘zgargani va ziyorat turizmi rivojida qanday o‘rin egallayotgani masalasini kompleks tahlil qilish zarurati bilan belgilanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi Toshkent ziyoratgohlarining mustaqillik davridagi tarixiy-madaniy rivojlanish jarayonlarini tahlil qilish hamda ularni asrash va rivojlantirishning ilmiy-amaliy ahamiyatini yoritishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va nazariy asoslar

Toshkent ziyoratgohlarini tarixiy-madaniy meros sifatida o‘rganish bir nechta ilmiy yo‘nalishlar kesishmasida shakllanadi. Bu masala tarixshunoslik, madaniyatshunoslik, dinshunoslik, arxitektura tarixi, merosshunoslik va turizm tadqiqotlari bilan bevosita bog‘liq. Shu sababli mavzuni tahlil qilishda ziyoratgohlarni faqat diniy maskan sifatida emas, balki tarixiy xotira, madaniy identitet, me‘moriy meros va ijtimoiy-ma‘naviy hayotning muhim tarkibiy qismi sifatida ko‘rib chiqish zarur.

Ilmiy adabiyotlarda ziyoratgoh tushunchasi ko‘pincha muqaddas joy, avliyo yoki tarixiy shaxs xotirasi bilan bog‘liq makon, diniy-amaliy tajriba va ijtimoiy xotira shakllanadigan hudud sifatida talqin qilinadi. Ziyoratgohlar xalqning diniy e‘tiqodi, tarixiy tafakkuri, urf-odatlar va mahalliy madaniy an‘analarini o‘zida mujassam etadi. Shu jihatdan ular moddiy va nomoddiy madaniy merosning tutashgan nuqtasi hisoblanadi.

O‘zbekiston tarixshunosligida Toshkent ziyoratgohlari ko‘proq shahar tarixi, islom madaniyati, me‘moriy yodgorliklar va mahalliy avliyolar tarixi doirasida o‘rganilgan. Hazrati Imom majmuasi Qaffol Shoshiy nomi, Baroqxon madrasasi, Mo‘yi Muborak madrasasi, Tillashayx masjidi va boshqa inshootlar bilan bog‘liq bo‘lib, Toshkentning diniy-ma‘rifiy markaz sifatidagi tarixini ifodalaydi. Zangi ota, Shayx Zayniddin bobo va Suzuk ota

ziyoratgohlari esa shaharning atrofi va mahalliy ijtimoiy-madaniy muhit bilan bog‘liq ziyorat amaliyotlarini aks ettiradi.

Mustaqillikdan keyingi ilmiy va amaliy yondashuvlarda ziyoratgohlarning meros sifatidagi maqomi yangi mazmun kasb etdi. Sovet davrida diniy obyektlarning ko‘plari cheklangan, funksiyasi o‘zgartirilgan yoki ikkinchi darajali tarixiy obyekt sifatida qaralgan bo‘lsa, mustaqillik yillarida ular milliy tarix, diniy qadriyatlar va madaniy meros kontekstida qayta talqin qilindi. Bu jarayonda restavratsiya, obodonlashtirish, ilmiy o‘rganish va turizm infratuzilmasiga kiritish ishlari muhim ahamiyat kasb etdi.

Nazariy jihatdan Toshkent ziyoratgohlarini o‘rganishda “tarixiy-madaniy meros”, “diniy meros”, “ziyosat turizmi”, “tarixiy xotira” va “madaniy identitet” tushunchalari asosiy metodologik tayanch bo‘lib xizmat qiladi. Tarixiy-madaniy meros ziyoratgohlarning me‘moriy, arxeologik va tarixiy qiymatini ifodalasa, diniy meros ularning e‘tiqod, ma‘naviyat va ziyorat amaliyoti bilan bog‘liq jihatlari ochib beradi. Ziyorat turizmi esa ushbu obyektlarning zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy funksiyalarini tahlil qilish imkonini beradi.

Xalqaro tadqiqotlarda muqaddas joylar va ziyorat maskanlari nafaqat diniy marosimlar makoni, balki ijtimoiy xotira, madaniy kommunikatsiya, turizm harakati va mahalliy iqtisodiy faollik markazi sifatida tahlil qilinadi. D.J. Timothy va D.H. Olsen diniy sayohatlar turizmning alohida yo‘nalishi sifatida shakllanishini, G. Rinschede esa diniy turizmga e‘tiqod, madaniyat va geografik harakat o‘zaro bog‘liq ekanini ko‘rsatadi. Bunday yondashuv Toshkent ziyoratgohlarini ham kengroq kontekstda o‘rganish imkonini beradi.

Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilishning huquqiy asoslari ham mazkur mavzuning nazariy bazasini tashkil qiladi. O‘zbekiston Respublikasining “Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to‘g‘risida”gi Qonuni madaniy meros obyektlarini xalqning milliy boyligi sifatida muhofaza qilish, ulardan foydalanish va ularni davlat ro‘yxatiga olish munosabatlarini tartibga soladi [6]. Bu normativ asos ziyoratgohlarni restavratsiya qilishda faqat obodonlashtirish emas, balki ilmiy ekspertiza, muhofaza chegaralari va tarixiy qiyofani saqlash tamoyillariga amal qilish zarurligini ko‘rsatadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Toshkent ziyoratgohlari haqida alohida tarixiy, me‘moriy va diniy-ma‘rifiy ma‘lumotlar mavjud bo‘lsa-da, ularning mustaqillik davridagi transformatsiyasi, restavratsiya jarayonlari, ziyorat turizmidagi o‘rni va tarixiy-madaniy meros sifatida qayta tiklanishi kompleks tarzda yetarlicha o‘rganilmagan. Shu sababli mazkur maqola Toshkent ziyoratgohlarini mustaqillik davri meros siyosati, diniy qadriyatlar va madaniy turizm bilan bog‘liq holda tahlil qilishga qaratiladi.

Tadqiqot metodologiyasi va usullari

Mazkur tadqiqotda Toshkent ziyoratgohlarining mustaqillik davridagi tarixiy-madaniy holatini o‘rganishda tarixiylik, tizimlilik va qiyosiy tahlil tamoyillariga asoslanildi. Tadqiqot jarayonida tarixiy manbalar, ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, restavratsiya materiallari, turizmga oid ma’lumotlar hamda ziyoratgohlar faoliyati bilan bog‘liq ochiq axborot manbalaridan foydalanildi.

Tadqiqotning metodologik asosini tarixiy-madaniy merosni o‘rganishga oid zamonaviy yondashuvlar tashkil etdi. Ziyoratgohlar diniy obyekt sifatida emas, balki tarixiy xotira, me’moriy meros, ma’naviy qadriyat va ziyorat turizmining muhim elementi sifatida kompleks tarzda tahlil qilindi. Shu jihatdan “tarixiy-madaniy meros”, “diniy meros”, “ziyosat turizmi”, “madaniy identitet” va “ijtimoiy xotira” tushunchalari nazariy asos sifatida qo‘llanildi.

Tadqiqot davomida tarixiy-qiyosiy usul yordamida sovet davri va mustaqillik yillaridagi ziyoratgohlar holati o‘zaro taqqoslandi. Ushbu usul orqali ziyoratgohlarning funksional maqomi, restavratsiya darajasi, diniy-ma’naviy hayotdagi o‘rni va davlat siyosatidagi ahamiyatidagi o‘zgarishlar aniqlashtirildi. Qiyosiy yondashuv obyektlarning tarixiy qiyofasi va zamonaviy foydalanish shakllari o‘rtasidagi nisbatni tahlil qilish imkonini berdi.

Tarixiy-genetik usul asosida Toshkentdagi ayrim ziyoratgohlarning shakllanish tarixi, me’moriy taraqqiyot bosqichlari va tarixiy transformatsiyasi tahlil qilindi. Xususan, Hazrati Imom majmuasi, Zangi ota, Shayx Zayniddin bobo va Suzuk ota ziyoratgohlarining tarixiy rivojlanish jarayonlari o‘rganildi. Bunda obyektlarning diniy shaxslar xotirasi, mahalliy an’analar va shahar makoni bilan bog‘liqligiga e’tibor qaratildi.

Tadqiqotda kuzatish va tavsiflash usullaridan ham foydalanildi. Ushbu usullar yordamida ziyoratgohlarning bugungi me’moriy holati, obodonlashtirish ishlari, infratuzilmasi, ziyoratchilar oqimi va turistik imkoniyatlari tavsiflandi. Shuningdek, restavratsiya ishlari natijasida tarixiy obidalarning tashqi qiyofasi va funksional imkoniyatlarida yuz bergan o‘zgarishlar tahlil qilindi.

Kontent-tahlil usuli asosida davlat dasturlari, Prezident qarorlari, madaniy merosni muhofaza qilishga oid hujjatlar hamda ommaviy axborot vositalaridagi materiallar o‘rganildi. Bu orqali mustaqillik davrida ziyoratgohlarga nisbatan davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari va ustuvor jihatlari aniqlashtirildi. Shu bilan birga, ziyosat turizmi konsepsiyasi asosida Toshkent ziyoratgohlarining turistik salohiyati va xalqaro madaniy aloqalardagi o‘rni baholandi.

Tadqiqot natijalari va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mustaqillik davrida Toshkent ziyoratgohlari tarixiy-madaniy meros sifatida qayta baholandi va ularning jamiyat hayotidagi o‘rni sezilarli darajada o‘zgardi. Avvalo, ziyoratgohlar faqat diniy marosimlar o‘tkaziladigan maskan sifatida emas,

balki tarixiy xotira, milliy o‘zlik, ma’naviy tarbiya va madaniy turizmning muhim obyektlari sifatida talqin qilina boshlandi.

Hazrati Imom majmuasi mustaqillik davrida Toshkent ziyoratgohlarining qayta tiklanish jarayonida markaziy o‘rin tutdi. Majmua tarkibidagi Qaffol Shoshiy maqbarasi, Baroqxon madrasasi, Mo‘yi Muborak madrasasi, Tillashayx masjidi va Hazrati Imom jome masjidi Toshkentning eski shahar qismida diniy-ma’rifiy va tarixiy xotira markazi sifatida namoyon bo‘ladi. 2007-yilda majmuada keng ko‘lamli qurilish, ta’mirlash va obodonlashtirish ishlari amalga oshirilgani uning zamonaviy qiyofasini shakllantirdi [11].

Hazrati Imom majmuasining tiklanishi Toshkent ziyoratgohlarini zamonaviy shahar madaniyati bilan bog‘lashda muhim tajriba bo‘ldi. Bir tomondan, majmua diniy ziyorat maskani sifatidagi funksiyasini saqlab qoldi. Ikkinchi tomondan, u sayyohlar, tadqiqotchilar, talabalar va mahalliy aholi uchun tarixiy-ma’rifiy manzilga aylandi. Majmua atrofidagi infratuzilmaning yaxshilanishi, yo‘laklar, maydonlar, kirish qismi, transport qulayligi va xizmat ko‘rsatish tizimining shakllanishi ziyoratgohni keng jamoatchilik uchun ochiq madaniy makonga aylantirdi.

Zangi ota ziyoratgohi ham mustaqillik davrida diniy-madaniy meros sifatida qayta e’tirof etilgan muhim obyektlardan biridir. Bu ziyoratgoh Toshkent viloyati bilan bog‘liq bo‘lsa-da, Toshkent shahar ziyorat marshrutlarida muhim o‘rin egallaydi. Zangi ota maqbarasi va uning atrofidagi me’moriy muhit mahalliy aholining ziyorat amaliyoti, avliyo xotirasi, oilaviy marosimlar va diniy-ma’naviy an’analar bilan chambarchas bog‘liq. Mustaqillik yillarida mazkur maskanning obodonlashtirilishi uning ziyorat turizmidagi mavqeini oshirdi.

Shayx Zayniddin bobo ziyoratgohi Toshkentning qadimiy diniy-ma’rifiy makonlaridan biri sifatida e’tiborga loyiqdir. Ushbu maskan shahar tarixida tasavvuf, mahalliy ziyorat an’anasi va jamoaviy xotira bilan bog‘liq. Mustaqillikdan keyingi yillarda bunday ziyoratgohlarning qayta tiklanishi ularni faqat mahalliy diniy maskan sifatida emas, balki tarixiy-madaniy meros obyektlari sifatida ham anglashga olib keldi. Bu esa diniy merosning dunyoviy ilmiy tahlil doirasiga kirib kelishini kuchaytirdi.

Suzuk ota majmuasi mustaqillik davrida ziyoratgoh, mahalla tarixi va hunarmandchilik an’analarining o‘zaro uyg‘unlashgan namunasi sifatida alohida ahamiyat kasb etdi. Suzuk ota nomi Ahmad Yassaviy avlodlari, mahalliy hunarmandchilik va ustoz-shogird an’analar bilan bog‘lanadi. Majmua atrofida hunarmandlar uylari, muzey, kutubxona va xizmat ko‘rsatish obyektlarini rivojlantirish g‘oyasi ziyoratgohni faqat diniy maskan emas, balki an’anaviy kasb-hunar madaniyati markazi sifatida ham talqin qilish imkonini beradi [12].

Mustaqillik davrida Toshkent ziyoratgohlarining restavratsiya qilinishi ularning me’moriy qiyofasini tiklash bilan birga, ularni shaharsozlik tizimiga qayta kiritdi. Obyektlar atrofining obodonlashtirilishi, yo‘llar, kirish hududlari, ziyoratchilar uchun qulayliklar va axborot

belgilarining paydo bo‘lishi ziyoratgohlarning tashrif buyuruvchilar uchun ochiqligini oshirdi. Bu jarayon tarixiy obyektlarning zamonaviy shahar makonida yangi funksiyalar bilan yashashini ta’minladi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, ziyoratgohlarning qayta tiklanishi ularning ijtimoiy-ma’naviy funksiyalarini kengaytirdi. Ushbu maskanlar aholining diniy-ma’rifiy ehtiyojlarini qondirish bilan birga, yosh avlodni tarixiy merosga hurmat ruhida tarbiyalash, mahalliy tarixni o‘rganish va milliy qadriyatlarni mustahkamlashda muhim manbaga aylandi. Ziyoratgohlar maktab, oliy ta’lim, mahalla va turizm tizimi uchun ma’naviy-ma’rifiy resurs sifatida xizmat qilmoqda.

Toshkent ziyoratgohlarining ziyorat turizmi rivojiga ta’siri ham sezilarli. Obodonlashtirish, transport va xizmat ko‘rsatish infratuzilmasining yaxshilanishi, tarixiy obyektlarning turistik marshrutlarga kiritilishi ziyoratgohlarning mahalliy va xorijiy tashrifchilar uchun jozibadorligini oshirdi. Bunday jarayonda ziyoratgohlar diniy ehtiyoj, tarixiy qiziqish va madaniy tajriba uyg‘unlashadigan makon sifatida shakllanmoqda.

Madaniy meros obyektlarini turizm tizimiga kiritish ijobiy natijalar bilan birga ayrim muammolarni ham keltirib chiqaradi. Jumladan, ziyoratchilar oqimining ortishi obyektning muhofaza rejimiga, tarixiy materiallarning saqlanishiga va ziyorat madaniyatiga ta’sir qilishi mumkin. Shuning uchun restavratsiya va turizmni rivojlantirish jarayonida tarixiy autentiklik, ilmiy ekspertiza, mahalliy jamoa manfaatlari va obyektning diniy-ma’naviy mohiyati birgalikda hisobga olinishi zarur.

Ayrim ziyoratgohlarda tarixiy autentiklikni saqlash masalasi alohida dolzarblik kasb etadi. Restavratsiya jarayonida yangi qurilish elementlari tarixiy qiyofani to‘ldirishi yoki aksincha, asl me’moriy qatlamni soyalab qo‘yishi mumkin. Shu sababli madaniy meros obyektlarini ta’mirlashda ilmiy loyiha, arxeologik kuzatuv, materiallar muvofiqligi va ekspertlar nazorati muhim ahamiyatga ega. 2025-yilda Hazrati Imom majmuasidagi ayrim obyektlar bo‘yicha restavratsiya loyihalarining ilmiy-ekspert kengashda ko‘rib chiqilishi aynan shu ehtiyotkor yondashuv zarurligini ko‘rsatadi [13].

Tadqiqot natijalarining muhim jihati shundaki, Toshkent ziyoratgohlari mustaqillik davrida faqat diniy qayta tiklanish belgisi emas, balki milliy madaniyat, tarixiy xotira va xalqaro madaniy muloqotning muhim vositasiga aylandi. Ular O‘zbekistonning islom sivilizatsiyasi, shaharsozlik an’analari, me’moriy merosi va ziyorat madaniyatini ko‘rsatadigan markazlar sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Shu bilan birga, Toshkent ziyoratgohlarini yanada rivojlantirishda bir nechta vazifalar saqlanib qolmoqda. Birinchidan, har bir ziyoratgoh bo‘yicha ilmiy pasport va tarixiy ma’lumotlarning jamoatchilikka tushunarli shaklda berilishi zarur. Ikkinchidan, ziyoratgohlarda ko‘p tilli axborot panellari, raqamli gidlar, ilmiy asoslangan ekskursiya

matnlari va elektron kataloglar yaratish muhim. Uchinchidan, ziyorat turizmi rivojida ziyorat madaniyati, obida muhofazasi va tashrif buyuruvchilar oqimini tartibga solish tamoyillari ishlab chiqilishi kerak.

Umuman olganda, mustaqillik davrida Toshkent ziyoratgohlari tarixiy-madaniy meros obyektlari sifatida yangi bosqichga ko‘tarildi. Ularning qayta tiklanishi, obodonlashtirilishi va ziyorat turizmi tizimiga integratsiyalashuvi Toshkent shahrining tarixiy qiyofasi, ma‘naviy hayoti va madaniy salohiyatini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Xulosa

Mustaqillik davrida Toshkent ziyoratgohlari tarixiy-madaniy merosning muhim tarkibiy qismi sifatida qayta tiklandi va ularning jamiyat hayotidagi o‘rni sezilarli darajada kengaydi. Sovet davrida cheklangan yoki yetarlicha e‘tibor berilmagan ko‘plab diniy-tarixiy obyektlar mustaqillik yillarida milliy qadriyat, tarixiy xotira va ma‘naviy meros sifatida qayta baholandi.

Tadqiqot natijalari Toshkentdagi Hazrati Imom majmuasi, Zangi ota, Shayx Zayniddin bobo, Suzuk ota kabi ziyoratgohlarning restavratsiya qilinishi, obodonlashtirilishi va ziyorat turizmi tizimiga integratsiyalashuvi ularning tarixiy va madaniy ahamiyatini oshirganini ko‘rsatdi. Ushbu jarayonlar nafaqat me‘moriy obidalarni saqlashga, balki aholining tarixiy ongini mustahkamlash, diniy-ma‘naviy qadriyatlarni rivojlantirish va madaniy turizm salohiyatini kengaytirishga xizmat qildi.

Shuningdek, ziyoratgohlarning zamonaviy infratuzilmaga ega bo‘lishi, xalqaro turistik marshrutlarga kiritilishi va davlat siyosati darajasida qo‘llab-quvvatlanishi Toshkentning tarixiy-madaniy qiyofasini yanada boyitmoqda. Shu bilan birga, ayrim obyektlarda tarixiy autentiklikni saqlash, restavratsiya jarayonlarida ilmiy mezonlarga qat‘iy rioya qilish, ziyoratchilar oqimini tartibli tashkil etish va turizm infratuzilmasini meros muhofazasi bilan uyg‘un rivojlantirish masalalari dolzarb bo‘lib qolmoqda.

Maqola natijalaridan kelib chiqib, Toshkent ziyoratgohlari bo‘yicha ilmiy kataloglar yaratish, obyektlar tarixini ko‘p tilli axborot vositalarida yoritish, raqamli ziyorat xaritalarini ishlab chiqish, restavratsiya jarayonlarini ilmiy ekspertiza asosida olib borish va ziyorat turizmini madaniy merosni muhofaza qilish tamoyillari bilan uyg‘unlashtirish maqsadga muvofiqdir.

Umuman olganda, mustaqillik davrida Toshkent ziyoratgohlarining qayta tiklanishi va rivojlanishi O‘zbekistonda tarixiy-madaniy merosni asrash siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllandi hamda milliy tarixiy xotira, madaniy identitet va ziyorat turizmi salohiyatini mustahkamlashda muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 176 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021. – 464 b.
3. Azimov B. Toshkentning tarixiy obidalari va ziyoratgohlari. – Toshkent: Fan, 2019. – 248 b.
4. Ahmedov E. O‘zbekistonning tarixiy-madaniy merosi va turizm. – Toshkent: Turon zamin ziyo, 2020. – 214 b.
5. Muxamedov A. Toshkent shahri me’moriy yodgorliklari tarixi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2018. – 196 b.
6. O‘zbekiston Respublikasining “Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to‘g‘risida”gi Qonuni. 2001-yil 30-avgust, №269-II.
7. UNESCO. Culture: Urban Heritage and Historic Cities. – Paris: UNESCO Publishing, 2020.
8. Timothy D.J., Olsen D.H. Tourism, Religion and Spiritual Journeys. – London: Routledge, 2017. – 320 p.
9. Rinschede G. Religious Tourism // Geographical Review. – 1992. – Vol. 82, №1. – P. 51–67.
10. Hazrati Imom majmuasi haqida ma’lumotlar. VisitTashkent.uz. – URL: <https://visittashkent.uz/en/places/khazrati-imam-complex>
11. Uzbek President visits Hazrati Imam Complex in Tashkent // UzDaily.uz. – 2007-yil 6-iyun.
12. Suzuk Ota majmuasi haqida ma’lumotlar. VisitTashkent.uz. – URL: <https://visittashkent.uz/en/places/suzuk-ota.html>
13. Hazrati Imam Complex in Tashkent to undergo restoration // Kun.uz. – 2025-yil 17-aprel.
14. Law of the Republic of Uzbekistan “About protection and use of objects of cultural heritage” No. 269-II. – 2001-yil 30-avgust.